

¹Бурибеков О.С.,* ²Бурибекова А.С.³Медеубаева Д.Р.

¹магистр, оқытушы, М.Әуезов атындағы ОҚМУ, Шымкент, Қазақстан

²мектеп директорының оқу ісі жөніндегі орынбасары,

Б.Оңтаев атындағы орта мектеп, Түркістан облысы, Қазақстан

³ағылшын тілі мұғалімі, А.Назарбеков атындағы №87 ЖББМ, Шымкент, Қазақстан

ҮШТІЛДІЛІК ЖҮЙЕСІН ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ ЖАҒДАЙЫНДА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Автор корреспондент: onlasyn777@mail.ru

Түйін: Мақалада ағылшын тілін оқытудағы заманауи тәсілдер қарастырылған. Автор студенттердің қарым-қатынас дағдыларын дамытуда ерекше рөл атқаратын тілдік және коммуникативті коммуникациялардың ерекшеліктерін талдайды. Мақаланың мақсаты - шет тілі мұғалімі кездестіруі мүмкін проблемалық аспектілерді анықтау және ашу. Оқушыларға ойлануға, сыни ойлауды дамытуға, сол арқылы мақсаттарына жетуге мүмкіндік беретін тапсырмалар беру керек. Оқушының танымдық іс-әрекетін жандандыру мәселесі технологиялық даму жағдайында шешуді қажет етеді. Мақалада білім беру процесінде студенттердің белсенді болуына ықпал ететін әдістер мен білім берудегі кейбір олқылықтар қарастырылады. Жалпы, бұл тәсіл үштілді білім беру жүйесіне көшу жағдайында ағылшын тілінде күзiретiлiктi дамыту арқылы дербес оқуға қол жеткізу болып табылады.

Кілттік сөздер. Ағылшын тілі, педагогика, ағылшын тілі сабағы, аспектілер, шет тілі.

Жаңа буынның үштілді білім беру жүйесіне сәйкес мұғалімдер тұлғаны, ең алдымен білім беру және тәрбие үдерісінің инвариантты негізі болатын әмбебап оқу іс-әрекеттерін қалыптастыру арқылы дамытуы тиіс. Әмбебап оқу іс-әрекетінің басты функцияларының бірі- білім алушының оқу-дайындық жұмысын өз бетінше жүзеге асыру, оқу мақсаттарын қою, қол жеткізу тәсілдерін іздеу және пайдалану, өз қызметінің процесі мен нәтижелерін бақылау және бағалау мүмкіндіктерін қамтамасыз ету.

Ұмытпауым үшін- айт, жадымда қалу үшін- көрсет, үйренуім үшін- қызықтыр". (Қытай даналығы)

Жаңа буын үштілді білім беру жүйесіне көшу кезінде келесі мәселелер анықталды:

- 1) Оқу орындарының заманауи техникалық жабдықтармен нашар жаратқандырылуы;
- 2) ата-аналар мен қоғамның білім беру үдерісін басқаруда құлықсыздығы;
- 3) оқушылардың пәнді оқуға деген ынтасының төмендігі;

Қазіргі уақытта болып жатқан қоғамдық қарым-қатынастардағы, коммуникация құралдарындағы өзгерістер оқушылардың коммуникативтік құзыреттілігін арттыруды, олардың филологиялық дайындығын жетілдіруді талап етеді.

Шет тілін оқу бағдарламасының пәні ретінде тәрбиелеуші және дамытушы резервтері оқушы объект емес, оқу қызметінің субъектісі болып табылатын іс-әрекеттік тәсіл жағдайында қарастыру мәселені толықтай айқындайды, ол өз жұмысын өзі жоспарлайды және бағалайды, жеке пән емес, пәнаралық күрделі өмірлік жағдайларды зерделеуге бейімделеді. Шет тілін меңгертін білім алушыға ағымдағы оқу мазмұнын игерумен қатар тілді дамытуда өз бетімен жұмыс істеу қабілетін, демек өзін-өзі дамыту мен өзін-өзі жетілдіру қабілетін қамтамасыз ететін әмбебап оқу үрдістері қалыптасады.

Қазіргі заманғы балалар тез араласатын ақпараттық әлеуметтендіру бізді-педагогтарды бейімделгіш немесе ынталандырушы педагогикаға жүгінуге мәжбүрлейді. Бұл оқушының білімі немесе қабілетті болуы, оның ынтасын білдірмейді. Сондықтан таным мотивациясы жүйесінсіз оқыту нәтижелі болмайды. Қазақстанның үштілді білім беру жүйесіне біржолата көшу жағдайында әлі күнге дейін білім алушының оқу орнын бітіре отырып шет тілді қоғаммен етене араласуға мүмкіндік беретін тиімді әдістеме табылған жоқ [5, 29 б.].

Ағылшын тілін оқытуда, мысалы бастауыш сыныптарда, білім алушылардың қазақ тілінің қарапайым ерекшеліктерін түсінбеу мәселесі жиі кездеседі, мысалы, әріптер

дыбыстарға бөлінеді, дауысты және дауыссыз дыбыстар бар, ұяң және үнді және т.б. Егер бала әлі қазақ алфавитін білмесе, бұл білім әлі дарымаған болса, ағылшын әліпбиін қалай оқуға болады? Ағылшын тіліндегі оқулықтың бірінші беті оқушыдан: «Әнді ағылшын тілінде шырқаңыз, диалог сияқты сөйлеу әрекетінің формасын қолдана отырып, сыныптастарыңызбен сөйлесіңіз» деген мұғалімнің жиі кездесетін жағдайлары да кездеседі. Сонымен қатар оқулықтың бірнеше бетінен кейін сөздік қорын толықтыру қажет. 50 сөзден кем емес. Әрі қарай оқулықта «ch, sh, th, wh» әріптері бар және ашық және жабық буындағы сөздер пайда болады. Оқушы өз бетінше бірнеше сабақ үшін бұған шыдай алмайтын шығар. Бұған дейін сіз алдымен ағылшын алфавитін оқып үйрену, ашық және жабық буындар мен сәлемдесудің қарапайым тіркестерінің ережелерін және шығу және кеңсеге кіруге рұқсат сұрау керек деп ойлаймын.

Білім алушыға ағылшын тілін оқытуда профессорлық-оқытушылық құрамның, атап айтқанда ағылшын тілінің мұғалімдерінің жетіспеушілігінен проблемалар туындайды. Сіз бұл жағдайдың себептерін және тек ағылшын тілін ғана емес, сонымен қатар барлық пәндерді ұзақ уақыт талқылай аласыз.

Кез келген сабақ - жаңа міндеттерді шешу үшін зор әлеуетке ие. Оқушылар үшін де, мұғалім үшін де сабақ заманауи талаптарға сай болған кезде ғана қызықты. Заманауи талаптарға сай дегеніміз-бұл мүлдем жаңа және өткенмен байланысын жоғалтпаған, бір сөзбен айтқанда – өзекті.

Бүгінгі күні мектеп - білім алуға үйрететін ақпарат көзі ғана емес, ал мұғалім- білімді жолсерік емес, шығармашылық қызмет тәсілдеріне үйрететін, өз бетінше білім алуға және жаңа білімді меңгеруге бағыттайтын тұлға болып табылады. Мұғалім мен оқушы қызметінің сипаты өзгеруде. Оқушы білім беру үдерісінің пассивті қатысушысы болуды тоқтатып, мұғаліммен қатар әрбір сабақтың мақсаттары мен міндеттерін қоюға қатысады, өз жұмысының жоспарын анықтайды, қойылған мақсаттарға жету құралдары мен тәсілдерін таңдайды, өз қызметі мен сыныптастарының қызметін бағалауға белсенді қатысады.

Заманауи сабаққа қойылатын келесі талаптарды атап өтуге болады:

- мақсатты нақты тұжырымдау;
- оқушылардың дайындығы және дайындық деңгейін ескере отырып, оқу бағдарламасының талаптарына және сабақтың мақсаттарына сәйкес сабақтың оңтайлы мазмұнын анықтау;
- оқушылардың ғылыми білімді меңгеру деңгейін, сабақта, сондай-ақ оның жеке кезеңдерінде дағдылар мен іскерлікті қалыптастыру;
- оқытудың тиімді әдістерін, тәсілдері мен құралдарын таңдау, ынталандыру және бақылау және олардың сабақтың әр кезеңінде оңтайлы әсер етуін назарда ұстау;
- сабақта әр түрлі жұмыс формаларының оңтайлы үйлесімін таңдау және оқу үрдісінде оқушылардың танымдық белсенділігін қамтамасыз ету;
- сабақ проблемалық және дамытушы болуы керек: мұғалім оқушылармен қарым-қатынас жасауға ұмтылып қана қоймай, оқушыларды мұғалім мен сыныптастармен қарым-қатынас жасауға бағыттай алады;
- мұғалім проблемалық және іздеу жағдайларын ұйымдастырады, оқушылардың қызметін белсендіреді;
- оқушылардың табысты оқу-жаттығуына жағдай жасау.

Қазіргі заманғы сабақ өзінің шығармашылық жұмыстарын белсенді қолдану аясында, оны құру мағынасында, сондай-ақ оқу материалының мазмұнын, оны беру технологиясын таңдауда сабақтың классикалық құрылымын меңгеруін көрсетуі тиіс.

Сабақтарды келесі бес түрге бөлуге болады:

- * жаңа оқу материалын оқыту сабақтары;
- * білім, білік және дағдыларды жетілдіру сабақтары;
- * жалпылау және жүйелеу сабақтары;
- * аралас сабақтар;

* білімді, шеберлікті және дағдыларды бақылау және түзету сабақтары.

Сабақ түрлері әдеттегідей қалады, бірақ оларға өзгерістер енгізілді. Жаңашылдық, эмоционалдық, оқушылардың қажеттіліктері мен қызығушылықтарымен байланыс, материал көлемі, оның қолжетімділігі және т.б. сияқты өлшемдер бойынша жүргізілетін психологиялық талдау негізінде қазіргі заманғы ағылшын тілі сабағы тыңдаушылар үшін қызықты болып табылады. Олардың назарын аударып, оқушылардың ой-өрісін қажетті арнаға бағыттай алады. Өкінішке орай, бүгінгі күні барлық оқытушылар сынып пәніне деген қызығушылығының деңгейін дұрыс бағалай алмайды және оқушылардың қызығушылығын қажетті деңгейде қолдай алмайды. Тиісінше, оқыту сапасы көңіл көншітпеуде.

Соңғы үрдістердің бірі ағылшын тілін оқытуда заманауи ақпараттық технологияларды – оқыту компьютерлік ойындар, электрондық оқулықтар мен басқа да осыған ұқсас технологияларды пайдалану болып табылады. Мұндай шаралар оқушылардың жаңа ақпаратты меңгеруге деген қызығушылығын арттыруға, сабақты қызықты етуге және оның қарқынын бірнеше рет арттыруға мүмкіндік береді. Дегенмен, соңғысы әрдайым оңтайлы емес.

Сонымен қатар, заманауи ағылшын тілі сабағына әр оқушының жеке көзқарасы кіреді. Әр түрлі жетекші ақпарат арналары (аудиалдар, кинестетиктер, визуалдар) бар адамдарға арналған жаттығулардың тиісті кешенін таңдау маңызды. Сонымен қатар, егер оқу тобының мүшелері ағылшын тілін әртүрлі деңгейде меңгерсе, әр түрлі деңгейдегі жаттығуларды қолдану қажет. Мұнда біртіндеп күрделілік деңгейімен жұмыс істеуге арналған жаттығулар беретін компьютерлік бағдарламалар оңтайлы.

Оқушылардың бір-бірімен сабақ барысындағы ынтымақтастығы да жақсы нәтижелер көрсетеді. Мұндай әдісті қолдану кезінде әлсіз оқушылар күшті жолдастарының есебінен тартылуға мүмкіндігі бар. Жұмыс шағын топтарда жүргізіледі, онда қатысушылардың әрқайсысы ортақ баға алу үшін өз үлесін қосады. Топ құрамына кемінде бір күшті және бір әлсіз оқушыны қосу ұсынылады. Жобаға қатысқан әрбір оқушыға тапсырманың өз бөлігі беріледі және күшті және әлсіз оқушылар өздерінің нақты білімдері мен іскерліктерін көрсете алады.

Біз мектептің университеттен айырмашылығын, мұғалім тек оқытушы ғана емес, ең алдымен мұғалім болатын ерекше орын ретінде көреміз. Сондықтан әр баланың жасын және тұлғалық ерекшеліктерін ескеру қажет. Мектепте шет тілін оқытуда белгілі бір проблемалар туындауы мүмкін, алайда олар кедергі емес, мұғалімнің біліктілігін арттыруға ынталандырушы ретінде қызмет етуі керек. Олардың қатарына мыналар жатады: 1) белгілі бір баланың психологиялық және жас ерекшеліктеріне әсер ететін ерте оқыту проблемасы; 2) балалардың ынтасын арттыру мақсатында ойын әрекетін оқу процесіне тиімді енгізу міндеті; 3) бастауыш сынып оқушылары жасында жазбаша сөйлеуді меңгерудің қиындығы; 4) сабақта уақыттың болмауына байланысты фонетикалық материалды оқыту мәселесі.

Шет тілін психологиялық тұрғыдан зерттеу дегеніміз - «ми қыртысында жаңа сөйлеу жүйесін қалыптастырудың күрделі процесі, ол ана тілінің бұрыннан дамыған жүйесімен қатар өмір сүре бастайды және оның өзара әсерін сезінеді» [4, 199 б.]. Зерттеушілер мен тәрбиешілер балаларға 3-тен 10 жасқа дейін шет тілін үйренуге бейім, бұл мұғалімге бастауыш сынып оқушыларымен сабақты тиімді өткізіп, көрінетін нәтиже алуға мүмкіндік береді: «Арнайы сабақтарды 3-10 жас аралығындағы балалармен бастауға болады. үш - мағынасыз, оннан кейін - коммуникативті және тілдік қабілеттері орташа деңгейден жоғары студенттердің аз ғана бөлігі үшін мүмкін болатын тез және оң нәтижеге үміттенудің пайдасы жоқ». [3,21 б.].

Қазіргі сабақ жоғарыда айтылғандармен қатар үнемі жаңашыл бастамаларды қамтуы тиіс. Өйткені, бірсыдырғы оқыту әдістемесі кез келген жастағы оқушылардың қызығушылықтарын ұстап тұруы қиын. Оқытушы үнемі оқыту үдерісіне жаңа әдіс-тәсілдер енгізуі тиіс, сонда ғана оны оқушылар қызығушылықпен қабылдайтын болады.

Белгілі бір баланың психологиялық және жас ерекшеліктеріне әсер ететін ерте оқыту проблемасы әрқашан өте өзекті болып табылады, өйткені бастауыш мектепте шет тілін оқыту балалардың дамуының ең қолайлы және білімге негізделген кезеңіне сәйкес келеді. Зерттеушілер шет тілдері мен психологияны оқыту әдістері арасындағы тығыз байланысты әлдеқашан анықтаған (Б. Беляев, Н. Жинкин, Г. Рогова, М. Каспарова) [2, 19 б.]. Бастауыш сынып оқушылары дамудың осы кезеңінде ұқыпты емес екенін есте ұстау өте маңызды, сондықтан балалар алаңдаушылық танытса да, олар оқу материалына зейін қоя алмайды. Нашар бағамен жазалау немесе ескерту жасау- бұл әдістер тек келесі бірнеше минут ішінде ғана жұмыс істейді. Білім алушылар барлық жаңа, күтпеген, жарқын нәрсені есте сақтайды, бірақ олар оқытылатын материалдың қажетті, «маңызды» бөлшектерін жіберіп алуы мүмкін. Зерттеушілер тек үшінші сыныпта ғана назар сабақтың бүкіл кезеңінде үздіксіз сақталуы мүмкін екенін байқайды. Бастауыш мектепте жаттығу кезінде баланың қалыпты дамуы кезінде ауысуды қоспағанда, зейіннің барлық қасиеттері ересек адам сияқты бірдей болады. Сонымен қатар, кіші мектеп оқушыларында зейінді ауыстыру ересектерге қарағанда жақсы дамыған, бұл жүйке процестерінің қозғалғышылығымен түсіндіріледі [1, 103 б.].

Шешімі. Бастауыш сынып оқушыларымен жұмыс жасаудың ерекшелігі сонымен қатар оқушылардың өздері үшін тиімді және қызықты болатын осындай әдістер мен оқу құралдарын тандау қажеттілігі туындайды. Оқушылардың визуалды материалды жақсы есте ұстайтындығын ескеру қажет: оларды қабылдау жоғары эмоционалдылықпен және кескіндердің жарықтығымен сипатталады [4].

Әдеби және ауызекі тілдегі айырмашылыққа назар аудару керек. Кейін оқушылар дәстүрлі әдеби тілмен жазылған мәтіндерді оқып, аударумен қатар, кейбір ерекше сөздерді, жастар немесе кәсіби сленгті және т.б. пайдаланатын нақты ағылшын тілі ана тілі болып табылатын адамдармен қарым-қатынас жасауға тиісті. Сонымен қатар, тілдің ауызекі ерекшеліктерін үйрету оқушылар мен студенттердің қызығушылығын тудыруы мүмкін. Осылайша, ағылшын тілінің заманауи сабағы жаңа технологиялық шешімдерді қолдануды, сондай-ақ ескі стереотиптерді сындыратын жаңа оқытушылық әдістемелерді енгізуді көздейді.

Әдебиеттер тізімі:

- 1) Богачкина Н. А. Психология: конспект лекций [Электронный ресурс] / Н. А. Богачкина. Режим доступа: http://shporgaloshka.ucoz.ru/psikhologija-konspekt_lekcij.pdf.
- 2) Каспарова, М. Г. О некоторых компонентах иноязычных способностей и их развитие у школьников [Текст] / М. Г. Каспарова // Иностранные языки в школе. 1986. № 5. С. 18–26.
- 3) Негневицкая, Е. И. Иностранный язык для самых маленьких: вчера, сегодня, завтра [Текст] / Е. И. Негневицкая // Иностранные языки в школе. 1987. № 6. 20–26 б.
- 4) Пирожкова А. О. Обучение английскому языку младших школьников с учетом их психологических особенностей [Текст] / А. О. Пирожкова // Проблемы современного педагогического образования. 2014, № 44–1. 199–207 б.
- 5) Бочарова Е. Актуальные проблемы преподавания иностранного языка и пути их решения. 2015. URL: <http://www.nsportal.ru/shkola/inostrannye-yazyki/angliiskiy-yazyk/library/2015/09/15/aktualnye-problemy-prepodavaniya> (дата обращения: 20.02.2020).

Аннотация: В статье рассматриваются современные подходы обучения английскому языку. Автор анализирует особенности лингвистической и коммуникативной коммуникаций, которые играют особую роль в развитии коммуникативных навыков обучающихся. Целью статьи является выявить и раскрыть возможные проблемные аспекты с которыми может столкнуться преподаватель иностранного языка. Нужно давать студентам такие задания, которые будут заставлять их думать, развивать их критическое мышление достигая тем самым поставленные задачи. Проблема активизации познавательной деятельности обучающегося требует решения в условиях развития технологий. В статье рассматриваются способы, приемы и методы, способствующие активизации деятельности обучающихся в образовательном процессе. В целом,

данный подход является достижением автономного обучения посредством развития компетентности в английском языке на фоне перехода на трехязычную систему образования.

Abstract: The article discusses modern approaches to teaching English. The author analyzes the features of linguistic and communicative communications, which play a special role in the development of students' communication skills. The purpose of the article is to identify and disclose possible problematic aspects that a teacher of a foreign language may encounter. It is necessary to give students such tasks that will make them think, develop their critical thinking, thereby achieving their goals. The problem of activating the cognitive activity of a student requires a solution in the conditions of technological development. The article discusses methods, techniques and methods that contribute to the activation of students in the educational process. In general, this approach is the achievement of autonomous learning through the development of competence in the English language against the background of the transition to a trilingual education system.